

Årsredovisning 2016

Konsumentkooperationens
pensionsstiftelse

Innehåll

Förvaltningsberättelse	5
Resultaträkning	9
Balansräkning.....	9
Rapport över förändring i eget kapital.....	10
Noter med redovisningsprinciper och bokslutskommentarer	11
Revisionsberättelse	17

Summering 2016

Katrin Röcklinger

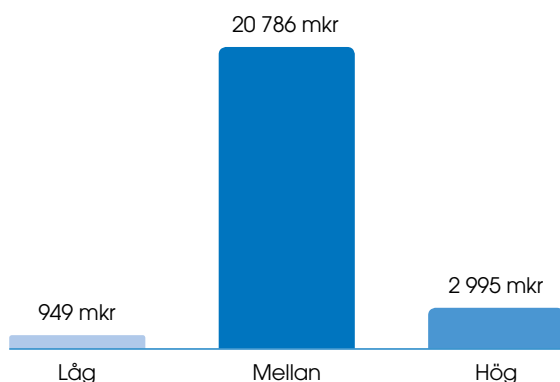
Vd, Konsumentkooperationens pensionsstiftelse

Konsumentkooperationens pensionsstiftelse är en gemensam pensionsstiftelse för 259 arbetsgivare inom kooperationen och folkrorelserna som bedriver olika verksamheter, både rörelsedrivande och ideella verksamheter. Arbetsgivarna tryggar utfästelser om förmånsbestämd ålderspension till tjänstemän enligt KTP-planen i pensionsstiftelsen. Varje arbetsgivare har en egen pensionsfond som utgör arbetsgivarens andel av pensionsstiftelsens totala förmögenhet som uppgår till ca 24 miljarder kronor.

Förvaltningsportföljer

Pensionsstiftelsens placeringstillgångar förvaltas i tre förvaltningsportföljer med olika sammansättning av tillgångsslagen och risknivå. Arbetsgivarna kan efter beslut i pensionsstiftelsens styrelse placera sin pensionsfond i den förvaltningsportfölj som passar arbetsgivarens pensionsåtagande och verksamhet.

Placeringstillgångarna fördelades vid utgången av år 2016 mellan de olika förvaltningsportföljerna enligt nedan.

Avkastning 2016

Trots god svensk tillväxt under året har inflationen varit låg. Såväl Riksbanken som den europeiska centralbanken sänkte i början av året de redan negativa styrräntorna och stödköpen av obligationer fortsatte. Detta ledde till fortsatt sjunkande räntor och nya rekordlåga nivåer nåddes under sommaren. Under hösten steg räntorna något men avkastningen på räntebärande tillgångar under året var ändå god.

Utvecklingen på aktiemarknaderna var inledningsvis mycket svag med nedgångar på över 10 procent. Därefter vände utvecklingen uppåt. Börsuppgången fick stöd av god tillväxt, låga räntor och brist på intressanta placeringsalternativ. Stockholmsbörsen, liksom internationella börser, steg med omkring 10 procent under året. På grund av en försvagad krona blev den genomsnittliga avkastningen på internationella aktieportföljer över 15 procent, mätt i svenska kronor.

Även den svenska fastighetsmarknaden utvecklades generellt positivt under året, för såväl bostäder som kommersiella fastigheter i bra lägen. Marknadens avkastningskrav bedöms generellt ha sjunkit något och för kommersiella lokaler noteras något högre hyresnivåer.

Avkastningen i de olika förvaltningsportföljerna har främst påverkats av att de har olika tillgångsfördelning. Aktier har i alla tre portföljerna haft en avkastning på 12-13 procent och räntebärande tillgångar i alla tre portföljerna haft en avkastning på cirka 3,5 procent. Fastigheter har avkastat 15,9 procent. Förvaltningsportfölj Hög fick den högsta avkastningen med 8,0 procent medan förvaltningsportfölj Mellan avkastade 7,0 procent och förvaltningsportfölj Låg 5,1 procent. Totalt uppgick avkastningen under 2016 till 1 634 miljoner kr.

Den totala avkastningen i pensionsstiftelsen 2016 uppgick till 7,0 procent. Under de senaste fem åren har avkastningen i genomsnitt varit 7,4 procent per år och under de senaste 15 åren 5,5 procent per år.

Konsumentkooperationens pensionsstiftelse i siffror 2016

Antal anslutna arbetsgivare	259
Antal förmånsberättigade	75 260 st
Förvaltad kapital	24 745 miljoner kr
Totalavkastning	1 634 miljoner kr
Utbetalda pensioner	998 miljoner kr
Förvaltningskostnader*	8,5 miljoner kr

*Avser endast pensionsstiftelsens förvaltning. Kostnaden för kapitalförvaltningen är inte inräknad.

Styrelse 2016

Arbetsgivarrepresentanter

Manfred Krieger, ordförande
Kooperativa Förbundet

Harriet Pontán
Kooperativa Förbundet/Folksam

Jesper Neuhaus
KFO

Monica Sparrman
AFO/LO

Robert Söderhjelm
KFO/Riksbyggen

Styrelsen
för Konsument-
kooperationens
pensionsstiftelse

Arbetsgagarrepresentanter

Lasse Thörn, vice ordförande
LO

Linda Palmelhofer
LO/Handels

Gunilla Dahmm
PTK/Unionen

Dan Wallberg
PTK

Anders Johansson
FTF

Katrin Röcklinger
Verkställande direktör

Arbetsgivarrepresentanter

Två av ledamöterna utses av Kooperativa Förbundet, två ledamöter utses av Arbetsgivarföreningen KFO och en ledamot utses av Arbetarrörelsens förhandlingsorganisation.

Styrelseledmöterna väljs för ett år. Styrelsen utser inom sig ordförande och vice ordförande samt tillsätter verkställande direktör.

Arbetsgagarrepresentanter

Två ledamöter utses av Landsorganisationen i Sverige, två ledamöter utses av förhandlings- och samverkansrådet PTK och en ledamot av FTF – facket för försäkring och finans.

Förvaltningsberättelse

Konsumentkooperationens pensionsstiftelse Org.nr 802001-8423

Styrelsen och verkställande direktören för Konsumentkooperationens pensionsstiftelse (Pensionsstiftelsen) lämnar härmed årsredovisning för år 2016, Pensionsstiftelsens sjuttiofjärde verksamhetsår. Pensionsstiftelsen har sitt säte i Stockholm.

Ändamål

Pensionsstiftelsen är en gemensam pensionsstiftelse för kooperativa och folkrörelseägda företag.

Pensionsstiftelsens ändamål är att trygga utfästelser om pension, som företagen på grund av föreskrift i allmän pensionsplan eller på annat sätt lämnat till sina anställda. Tillsynsmyndigheter för Pensionsstiftelsen är Länsstyrelsen i Stockholms län och Finansinspektionen. Verksamheten bedrivs med tillämpning av lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse med mera. Vid utgången av år 2016 fanns 274 aktiva pensionsfonder (fack) med saldon i Pensionsstiftelsen, fördelade på 259 arbetsgivare. Antalet destinatarer uppgick till 75 260.

Väsentliga händelser

Katrin Röcklinger tillträdde som verkställande direktör för Pensionsstiftelsen den 15 juni. Hon efterträdde Annette Tiljander som gick i pension.

Koncernstruktur

Pensionsstiftelsen äger Konsumentkooperationens pensionsstiftelse Fastighet Stockholm AB som genom dotterbolag äger fem bostadsfastigheter i Stockholms län. Pensionsstiftelsen äger även 28,9 procent i Gyllenforsen Fastigheter KB och 50 procent i Gyllenforsen Förvaltning AB.

Koncernredovisning upprättas inte med stöd av 7 kap 3 § ÅRL.

Ekonomisk översikt

Pensionsstiftelsens intäkter utgörs av avkastningen på placeringstillgångarna. Kostnaderna består av förvaltningskostnader och avkastningsskatt.

Kapitalförvaltning

Pensionsstiftelsens tillgångar ska enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. placeras på ett sådant sätt att lämplig riskspridning uppnås. Vidare ska tillgångarna placeras på det sätt som bäst gagnar dem som omfattas av stiftelsens ändamål och också i övrigt på ett aktsamt sätt.

Styrelsen har fastställt placeringsriktlinjer som styr Pensionsstiftelsens riskhantering, anger syftet med och målet för förvaltningen av tillgångarna samt beskriver hur tillgångarna ska förvaltas för att målet ska uppnås. I riktlinjerna anges bland annat vilka placeringar och placeringsmarknader som är tillåtna. Riktlinjerna ger också ett ramverk för fördelningen mellan tillgångsslag och marknader för respektive portfölj; Lågrisk, Mellanrisk och Högrisk. Placeringar i aktier och räntebärande tillgångar följs regelbundet upp och utvärderas mot referensindex fastställda av verkställande direktören.

Pensionsstiftelsens tillgångar förvaltas av den gemensamma kapitalförvaltningen inom Folksam. Kapitalförvaltningen ansvarar för riskstyrning och uppföljning av samtliga placeringstillgångar inklusive utlagda kapitalförvaltningsuppdrag. Förvaltningen av

tillgångsslagen fastigheter och alternativa placeringar sker inom Folksam. En stor del av den löpande förvaltningen av aktier och räntebärande värdepapper sker hos Swedbank Robur Fonder AB och Swedbank Robur AB på uppdrag av Pensionsstiftelsen. Därutöver hanterar JP Morgan mottagna säkerheter för derivat.

Marknadsvärdet för Pensionsstiftelsens tillgångar uppgick per 31 december 2016 till 24 745 (23 693) miljoner kronor fördelat på nedanstående tillgångar. Totalavkastningen var 1 634 (945) miljoner kr.

Mkr	2016-12-31	2015-12-31
Räntebärande placeringar	13 883	14 061
Aktier	7 862	7 143
Alternativa placeringar	0	12
Fastigheter	2 740	2 365
Säkringsinstrument	-8	34
Marknadsvärde placerings-tillgångar (enligt totalavkastningstabeller)	24 476	23 603
Rörelsens kassabehållning (fördelat per portfölj)	254	75
Lånefordringar (ej fördelat per portfölj)	0,1	0,1
Övriga fordringar (ej fördelat per portfölj)	0	0
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	15	15
Summa	24 745	23 693

Under 2016 uppgick kostnaderna för kapitalförvaltningen till 21,4 (17,0) miljoner kronor eller 0,09 (0,07) procent av det genomsnittligt förvaltade kapitalet i Pensionsstiftelsen. I kostnaderna för kapitalförvaltningen 2016 ingår 1,3 miljoner kronor som avser 2015 års kostnader. Omräknat skulle det innebära att kostnaderna för kapitalförvaltningen under 2016 uppgick till 20,1 (18,3) miljoner eller 0,08 (0,08) procent av det genomsnittliga förvaltade kapitalet i Pensionsstiftelsen.

Marknadsutveckling

Efter 7 år med nollränta höjde den amerikanska centralbanken i december 2015 styrräntan till + 0,25 procent som en reaktion på vissa positiva konjunktursignaler. I Europa var konjunktursignalerna emellertid mer blandade och den europeiska centralbanken fortsatte under början av 2016 att sänka styrräntan. Därmed stärktes förväntningarna om ytterligare penningpolitiska lättnader i form av fortsatta stödköp av obligationer och ytterligare räntesänkningar. Trots starka svenska konjunktursiffror med en BNP-tillväxt år 2015 på 4,1 procent och en svagt stigande inflation valde Riksbanken att följa den europeiska centralbanken och sänkte i februari den svenska styrräntan från - 0,35 till - 0,50 procent i syfte att värna inflationsmålet.

De svenska marknadsräntorna hade under slutet av 2015 stigit något, bland annat mot bakgrund av ett förväntat ökat statligt upplåningsbehov, och var vid ingången av året ca + 1,0 procent för tioåriga statsobligationer och ca + 0,3 procent för tvååriga statsobligationer. Riksbanken aviserade fortsatta stödköp av obligationer och under januari och februari följde de svenska räntorna utvecklingen i övriga Europa och den tioåriga statsobligationsräntan sjönk till

cirka + 0,6 procent och tvååriga statsobligationer handlades i februari återigen till negativa räntor, ca – 0,2 procent. Räntorna stod sedan mer eller mindre stilla under större delen av våren. Likviditeten var låg och marknaden dominerades av centralbankerna och deras betydande stödköp av obligationer.

För världens aktiemarknader inleddes året på ett dramatiskt sätt genom bland annat kraftiga kinesiska börsfall som fick effekter på börser världen över. I mitten av februari hade Stockholmsbörsen tappat ca 14 procent och internationella aktiemarknader ca 11 procent. Under våren återhämtade sig såväl Sveriges som världens aktiemarknader, stödda av allmänt svagt positiva konjunktursignaler, och i slutet av maj hade börserna i allmänhet åter nått till nivåerna vid inledningen av året och fortsatte sedan upp under början av juni.

Den 23 juni överraskade det brittiska folket mångas förväntningar och prognoser och röstade för Brexit, brittiskt utträde ur den Europeiska unionen. Resultatet i folkomröstningen resulterade i kraftiga räntefall, även i Sverige. I början av juli hade den tioåriga statsobligationsräntan sjunkit till under + 0,1 procent och den tvååriga statsobligationsräntan hade sjunkit till – 0,6 procent. För världens börser inleddes en mycket stökig period redan i början av juni och när utgången i folkomröstningen stod klar föll den svenska börsen med ca 9 procent på en dag.

Under sommaren och början av hösten stabiliserades läget och börserna började sakta återhämta sig. Till följd av fortsatta stödköp av obligationer såväl av Riksbanken som den europeiska centralbanken, låg de svenska marknadsräntorna generellt kvar på de låga nivåer som etablerats efter Brexitomröstningen. I november vann Donald Trump överraskande det amerikanska presidentvalet. Löften om infrastruktursatsningar och skattesänkningar medförde förväntningar om högre tillväxt och ett ökat upplåningsbehov. Detta ledde till högre amerikanska långräntor, vilket i sin tur medförde att de svenska långräntorna steg kraftigt.

Vid utgången av året hade den svenska tioåriga statsobligationsräntan stigit till över 0,5 procent, vilket ändå var en halvering jämfört med nivån vid årets ingång. Även räntor med kortare löptider steg under slutet av året. Generellt sett var dock räntenivåerna väsentligt lägre än vid årets ingång, vilket bidrog till en god avkastning på räntebärande tillgångar under året.

Såväl svenska som internationella börser utvecklades mycket starkt under hösten, bortsett från viss oro i samband med det amerikanska presidentvalet. Stockholmsbörsen, i likhet med internationella börser, steg med omkring 9 procent under 2016. På grund av en försvagad krona blev den genomsnittliga avkastningen på internationella aktieportföljer över 15 procent, mätt i svenska kronor.

Även den svenska fastighetsmarknaden utvecklades generellt sett positivt under året. Värdeutvecklingen bedöms ha varit uppemot 9-13 procent för såväl bostäder som kommersiella fastigheter i bra lägen. Marknadens avkastningskrav bedöms ha sjunkit något och för kommersiella lokaler noteras något högre hyresnivåer.

Avkastning

Det som i huvudsak förklarar totalavkastningen är respektive portföljs strategiska tillgångsfördelning. Den strategiska tillgångsfördelningen mellan aktier och räntebärande tillgångar avspeglar den risknivå som beslutats för respektive portfölj.

Lågrisk

Aktieexponeringen i Lågriskportföljen har varit cirka 10 procent under året. Andelen fastigheter har varit ca 10 procent av de totala tillgångarna. Andelen räntebärande placeringar har under året varit cirka 80 procent. Durationen i de räntebärande placeringarna har under året varit omkring fyra år.

Totalavkastningen 2016 på Lågriskportföljens tillgångar blev 5,1 (3,3) procent, motsvarande 47 (10) miljoner kronor. Mot bakgrund av den strategiska allokeringen är den huvudsakliga förklaringen till avkastningen främst en mycket god utveckling för aktier och fastigheter i kombination med mycket låga, men ändå sjunkande, räntor.

TOTALAVKASTNINGSTABELL

Konsumentkooperationens pensionsstiftelse (låg)

2016-12-31

Mkr	Ingående marknadsvärde 2016-01-01	Utgående marknadsvärde 2016-12-31	Total avkastning 2016 Mkr	Total avkastning 2016 %	Total avkastning 2015 %	Total avkastning 2014 %	Total avkastning 2013 %	Total avkastning 2012 %
Räntebärande placeringar	743	723	25	3,42	0,9	8,7	-0,7	3,4
Aktier	94	102	11	11,2	8,1	20,9	22,4	14,3
Alternativa placeringar	0	0	0	-0,1	-0,3	2,4	n/a	n/a
Fastigheter	97	109	15	15,9	18,8	7,5	5,3	0,5
Säkringsinstrument	0	0	-4	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Summa	933	934	47	5,1	3,3	8,3	2,4	4,2

I tabellen ovan ingår inte behållningen på Lågriskportföljens verksamhetskonto. Behållningen var 15 (10) miljoner kronor 2016-12-31.

Mellanrisk

Aktieexponeringen i Mellanriskportföljen har varit cirka 30 procent under året. Andelen fastigheter har varit ca 10 procent av totala tillgångar. Andelen räntebärande placeringar har under året varit ca 60 procent. Durationen i räntebärande placeringar har under året varit drygt fyra år.

Totalavkastningen 2016 på Mellanriskportföljens tillgångar blev 7,0 (4,0) procent, motsvarande 1 378 (825) miljoner kronor. Mot bakgrund av den strategiska allokeringen är den huvudsakliga förklaringen till avkastningen en mycket god utveckling för aktier och fastigheter i kombination med mycket låga, men ändå sjunkande, räntor.

TOTALAVKASTNINGSTABELL

Konsumentkooperationens pensionsstiftelse (mellan)
2016-12-31

Mkr	Ingående marknadsvärde 2016-01-01	Utgående marknadsvärde 2016-12-31	Total avkastning 2016 Mkr	Total avkastning 2016 %	Total avkastning 2015 %	Total avkastning 2014 %	Total avkastning 2013 %	Total avkastning 2012 %
Räntebärande placeringar	12 165	12 025	424	3,50	1,0	8,7	-0,6	3,2
Aktier	5 746	6 246	765	13,5	6,6	22,1	24,4	13,8
Alternativa placeringar	0	0	0	-0,2	-3,4	2,6	n/a	n/a
Fastigheter	2 012	2 314	320	15,9	18,8	7,5	5,3	0,5
Säkringsinstrument	24	-4	-131	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Summa	19 947	20 582	1 378	7,0	4,0	11,0	7,8	6,8

I tabellen ovan ingår inte behållningen på Mellanriskportföljens verksamhetskonto. Behållningen var 204 (46) miljoner kronor 2016-12-31.

Högrisk

Aktieexponeringen i Högriskportföljen har varit cirka 50 procent under året. Andelen fastigheter har varit ca 10 procent av totala tillgångar. Andelen räntebärande placeringar har under året varit ca 40 procent. Durationen i räntebärande placeringar har under året varit ca fyra år.

Totalavkastningen 2016 på Högriskportföljens tillgångar blev 8,0 (4,1) procent, motsvarande 209 (109) miljoner kronor. Mot bakgrund av den strategiska allokeringen är den huvudsakliga förklaringen till avkastningen en mycket god utveckling för aktier och fastigheter i kombination med mycket låga, men ändå sjunkande, räntor.

TOTALAVKASTNINGSTABELL

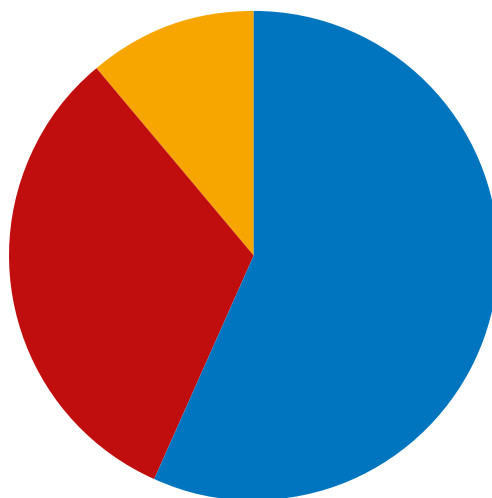
Konsumentkooperationens pensionsstiftelse (hög)
2016-12-31

Mkr	Ingående marknadsvärde 2016-01-01	Utgående marknadsvärde 2016-12-31	Total avkastning 2016 Mkr	Total avkastning 2016 %	Total avkastning 2015 %	Total avkastning 2014 %	Total avkastning 2013 %	Total avkastning 2012 %
Räntebärande placeringar	1 153	1 134	39	3,38	1,1	8,7	-0,3	3,2
Aktier	1 304	1 514	171	13,1	6,3	21,9	25,2	14,9
Alternativa placeringar	0	0	0	-0,1	-0,2	2,5	n/a	n/a
Fastigheter	257	316	41	15,9	18,8	7,5	5,3	0,5
Säkringsinstrument	10	-4	-41	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Summa	2 724	2 960	209	8,0	4,1	12,0	12,9	9,5

I tabellen ovan ingår inte behållningen på Högriskportföljens verksamhetskonto. Behållningen var 35 (19) miljoner kronor 2016-12-31.

Tillgångarnas fördelning per 2016-12-31

- Räntebärande placeringar; 56,8%
- Aktier; 32,1%
- Fastigheter; 11,1%
- Säkringsinstrument; 0,0%
- Alternativa placeringar; 0,0%

Förändring i pensionsfonder

För varje företag som är anslutet till Pensionsstiftelsen beräknas kontinuerligt kapitalvärdet av de pensionsutfästelser som företaget tryggar i Pensionsstiftelsen per den 31 december respektive år. Pensionsfonden beräknas på företagets avsättningar till och gottgörelse ur Pensionsstiftelsen samt företagets andel i Pensionsstiftelsens resultat.

Förvaltningskostnader

Administrationn av arbetsgivarnas pensionsåtaganden sköts av Folksam Service AB. Pensionsstiftelsens verksamhet består av kapitalförvaltning och Pensionsstiftelsens förvaltning. Kostnaderna för förvaltningen uppgick 2016 till 8,5 (7,1) miljoner kronor och omfattar bland annat hantering av pensionsfonder, internrevision och risk samt årsbokslut och externrevision. Kostnaderna för kapitalförvaltningen redovisas ovan under Kapitalförvaltning.

Gottgörelse ur Pensionsstiftelsen

Arbetsgivarna har fått gottgörelse ur överskottet i sina pensionsfonder i Pensionsstiftelsen för utbetalda pensioner och inlösen i försäkring med 1 063 (1 037) miljoner kronor. Utöver pensionsutbetalningarna och inlösen i försäkring kan arbetsgivarna få gottgörelse för andra tjänstepensionskostnader och kostnader för allmän pension. Under året har företagen fått gottgörelse för sådana kostnader med sammanlagt 60 (57) miljoner kronor.

Angående Pensionsstiftelsens resultat och ställning i övrigt hänvisas till efterföljande resultat- och balansräkningar med tillhörande bokslutskommentarer.

Resultaträkning

Belopp i tkr	Not	2016-01-01 2016-12-31	2015-01-01 2015-12-31
Intäkter			
Resultat från värdepapper och fordringar	1	1 294 809	636 668
		1 294 809	636 668
Kostnader			
Förvaltningskostnader	2	-8 456	-7 118
Resultat		1 286 353	629 550
Skatt	3	-20 969	-62 590
Årets resultat		1 265 384	566 960

Balansräkning

Belopp i tkr	Not	2016-12-31	2015-12-31
Tillgångar			
Anläggningstillgångar			
Finansiella anläggningstillgångar			
Aktier och andelar i koncernföretag	4	300 298	300 298
Aktier och andelar i intressebolag	5	665 601	682 697
Lån till koncernföretag	6	233 763	233 763
Summa anläggningstillgångar		1 199 662	1 216 758
Omsättningstillgångar			
Placeringsstillgångar			
Värdepappersinnehav	7	21 281 223	20 532 268
Lånefordringar	8	124	133
		21 281 347	20 532 401
Kortfristiga fordringar			
Skattefordringar		82 669	35 316
Övriga fordringar		212 962	302 419
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	10	285 402	314 540
		581 033	652 275
Kassa och bank		466 283	538 003
Summa omsättningstillgångar		22 328 663	21 722 679
SUMMA TILLGÅNGAR		23 528 325	22 939 437
Eget kapital			
Företagens pensionsfonder		22 795 538	22 257 024
Kvarstående värdesäkringsmedel		560 589	527 182
		23 356 127	22 784 206
Långfristiga skulder			
Skulder till kreditinstitut		2 587	35 717
Kortfristiga skulder			
Övriga skulder		147 219	20 884
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	11	22 392	98 630
		169 610	119 514
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		23 528 325	22 939 437

Rapport över förändring i eget kapital

Belopp i tkr	Företagens pensionsfonder	Kvarstående värdesäkringsmedel	Kapitalpåverkande poster
Vid årets början	22 257 023	527 182	
Ny redovisningsprincip	-1)		
Årets resultat			1 265 384
Uttag för utbetalda pensioner	-997 790 2)		
Företagens gottgörelser för pensionskostnader	-125 176 3)		
lanspråktagna värdesäkringsmedel		-53 5)	
Företagens avsättningar	429 553 4)	4	
Erhållna värdesäkringsmedel enl. beslut	-		
Kapitalisering av löpande avkastning	1 231 928 6)	33 456 6)	-1 265 384
Vid årets slut	22 795 538 7)	560 589 8)	-

	2016	2015
1) Värdeförändring på grund av från redovisning bokfört värde till marknadsvärde	-	-3 234 383
Summa värdeförändring	-	-3 234 383
2) För företagets räkning har pensionsstiftelsen utbetalat pensioner		
- ålderspension	-875 700	-853 132
- pensionstillägg	-122 090	-129 149
Summa utbetalda pensioner	-997 790	-982 281
3) Ur företagets överskott i pensionsfonderna har företagen gottgjort sig för		
- andra pensionskostnader för sina anställda	-60 018	-57 354
- inlösen av pensionsrätt i försäkring	-65 158	-54 728
Summa gottgörelse	-125 176	-112 082
4) Företagens avsättningar		
- inbetalning för utbetalda pensioner för att täcka underskottet i pensionsfonden	183 486	38 813
- frivillig inbetalning	163 711	185 565
- avsättningar för att trygga gjorda pensionsutfästelser	82 356	19 984
Summa avsättningar	429 553	244 362
5) lanspråktagna värdesäkringsmedel		
- värdesäkringsavgift sjuk- och familjepension	-1	-3
- premie familjeskydd	-52	-61
Summa lanspråktagna värdesäkringsmedel	-53	-64

6) Efter att värdesäkringsfonden gottskrivits med ränta på 6,44 (4,62) procent har överskotten i sin helhet tillförts företagets pensionsfonder.

7) Företagens pensionsfonder ska minst uppgå till pensionsreserven per 31 december. Vid beräkning av företagets pensionsreserv har tillämpats de grunder som fastställts av styrelsen för Konsumentkooperationens pensionsstiftelse på uppdrag av parterna för KTP-planen. Vid beräkningen av pensionsåtaganden per 2016-12-31 tillämpades en diskonteringsränta på 2,3 procent före avdrag för avkastningsskatt och omkostnader. Pensionsreserven uppgår till 21 866 (21 171) miljoner kr per 31 december 2016.

Vid beräkning av företagets överskott i pensionsfonden ska pensionsstiftelsens tillgångar enligt Lag (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. värderas utifrån ett bedömt verkligt värde på balansdagen. Detta värde uppgår till 24 745 (23 693) miljoner kronor. Företagens överskott utgörs av detta värde minskat med pensionsreserven, kvarstående värdesäkringsmedel och finansiella skulder samt Pensionstiftelsens särskilda garantifond som uppgår till 37 (35) miljoner kronor. Överskottet uppgår till 2 111 miljoner kronor.

8) Kvarstående värdesäkringsmedel per avtalsområde

KFO-PTK	359 573
KFO-Handels	90 819
AFO-Handels	71 904
ABFF-Handels	6
KFO-FTF/Handels/Akademikerförbunden	38 287
	560 589

Noter med redovisningsprinciper och bokslutskommentarer

Belopp i tkr om inget annat anges

Allmänna redovisningsprinciper

Årsredovisningen har upprättats enligt Årsredovisningslagen (1995:1554) samt Bokföringsnämndens allmänna råd BFNAR 2012:1 ("K3").

Värderingsprinciper

Beräkning av realiserat och orealiserat resultat

För tillgångar som värderas till anskaffningsvärde utgör realisationsvinsten den positiva skillnaden mellan försäljningspris och bokfört värde. För placeringstillgångar värderade till verkligt värde är realisationsvinsten den positiva skillnaden mellan försäljningspris och anskaffningsvärde. Tidigare redovisat orealiserat resultat vänds vid realisering. Pensionsstiftelsen beräknar inte upplupet anskaffningsvärde på obligationer eftersom Pensionsstiftelsen saknar tillräckligt med historik för att korrekt kunna utföra denna beräkning.

Skatt

Pensionsstiftelsen är skattepliktig enligt lagen om avkastningsskatt. Underlag för beräkningen av avkastningsskatt utgörs av Pensionsstiftelsens marknadsvärderade tillgångar vid ingången av räkenskapsåret, reducerat med finansiella skulder.

Finansiella anläggningstillgångar

Aktier i koncern- och intresseföretag värderas till anskaffningsvärde efter avdrag för erfoderliga nedskrivningar. Utdelning redovisas som intäkt i resultaträkningen. Lån till koncernföretag värderas till nominellt belopp.

Finansiella instrument

Finansiella instrument som redovisas i balansräkningen inkluderar på tillgångssidan kassa och bank, övriga fordringar, aktier och andelar, lånefordringar samt obligationer och andra räntebärande värdepapper. Bland skulder återfinns övriga skulder.

En finansiell tillgång eller skuld redovisas i balansräkningen när företaget blir part till instrumentets avtalsenliga villkor. En finansiell tillgång bokas bort från balansräkningen när den avtalsenliga rätten till kassaflödet från tillgången upphör, regleras eller när företaget förlorar kontrollen över den. En finansiell skuld, eller del av finansiell skuld, bokas bort från balansräkningen när den avtalade förpliktelsen fullgörs eller på annat sätt upphör.

Klassificering och värdering av finansiella instrument

Finansiella instrument som inte är derivat redovisas initialt till anskaffningsvärde motsvarande instrumentets verkliga värde med tillägg för transaktionskostnader för alla finansiella instrument förutom de som tillhör kategorin innehålls för handel, vilka redovisas till verkligt värde exklusive transaktionskostnader.

Derivatinstrument redovisas både initialt och löpande till verkligt värde. Värdeökningar respektive värdeminskningar samt i förekommande fall betalad och upplupen ränta på derivat redovisas som nettoresultat av finansiella transaktioner.

Finansiella tillgångar som innehålls för handel

Pensionsstiftelsen har som princip att hänföra samtliga placerings-tillgångar som inte är lånefordringar till kategorin Finansiella tillgångar som innehålls för handel. Pensionsstiftelsen utvärderar löpande kapitalförvaltningens verksamhet på basis av verkliga värden.

Lånefordringar och övriga fordringar

Lånefordringar redovisas till nominellt belopp plus upplupen ränta. Övriga fordringar redovisas till det belopp som beräknas inflyta, det vill säga efter avdrag för osäkra fordringar.

Andra finansiella skulder

Övriga skulder värderas till upplupet anskaffningsvärde.

Beräkning av verkligt värde

Aktier och andelar värderas till verkligt värde. Aktier och andelar som är officiellt noterade värderas med hjälp av senaste officiella köpkurs, i lokal valuta.

Obligationer och andra räntebärande värdepapper värderas till verkligt värde. Både svenska och utländska obligationer och andra räntebärande värdepapper med officiell handel marknadsvärderas dagligen med hjälp av senaste officiella köpkurs i lokal valuta.

Börshandlade ränte- och aktieterminer tas upp till det verkliga värdet utifrån senast officiella köp- eller säljkurs. Valutaterminer värderas med hjälp av noterad köpkurs mot kronor för aktuell valuta vid värderingsdagens slut och yieldkurvor för de två valutorna för aktuell löptid. Transaktionskostnader för derivat kostnadsförs.

Gottgörelser, inlösen samt företagens inbetalningar

Gottgörelse från Pensionsstiftelsen redovisas direkt mot eget kapital. Även företagets avsättningar och övriga inbetalningar, inlösen av pensionsrätter, ianspråktagna värdesäkringsmedel samt medel i garantifonden redovisas direkt mot eget kapital.

Förvaltningskostnader

Administrationn av arbetsgivarnas pensionsåtaganden hanteras av Folksam Service AB. Pensionsstiftelsens verksamhet består av kapitalförvaltningen och Pensionsstiftelsens förvaltning. Kostnaderna för förvaltningen under 2016 uppgick till 8,5 (7,1) miljoner kronor och omfattar bland annat hantering av pensionsfonder, internrevision, risk samt årsbokslut och externrevision. Kostnaderna för kapitalförvaltningen redovisas under Kapitalförvaltning.

Ersättning till styrelse och verkställande direktören framgår av not 14.

Not 1 Resultat från värdepapper och fordringar

	2016-12-31	2015-12-31
Ränteintäkter	331 539	367 939
Utdelning på aktier och andelar	260 121	339 187
Orealiserat resultat, netto	338 990	-638 959
<i>Orealiserade vinster räntebärande</i>	103 851	-
<i>Orealiserade vinster aktier och andelar</i>	248 087	11 759
<i>Orealiserade förluster aktier och andelar</i>	-	-370 083
<i>Orealiserade förluster räntebärande</i>	-12 948	-280 635
Realisationsresultat räntebärande, netto	-52 201	42 958
<i>Realisationsvinst räntebärande</i>	940 499	1 028 961
<i>Realisationsförlust räntebärande</i>	-992 700	-986 003
Realisationsresultat aktier och andelar, netto	182 591	488 021
<i>Realisationsvinst aktier och andelar</i>	1 442 594	1 871 449
<i>Realisationsförlust aktier och andelar</i>	-1 260 003	-1 383 428
Valutaresultat valutatermin, netto	279 376	70 626
<i>Valutakursvinst</i>	226 132	509 257
<i>Valutakursförlust</i>	-180 392	-472 372
<i>Orealiserade kursvinster</i>	276 331	104 608
<i>Orealiserade kursförluster</i>	-42 695	-70 867
Driftskostnader kapitalförvaltning	-21 428	-17 244
Räntekostnader	-18 978	-11 122
Transaktionskostnader	-1 787	-2 173
Övriga kostnader	-3 414	-2 565
	1 294 809	636 668

Jämförelsesiffrorna från 2015-12-31 har ändrats pga rättelse av rad orealiserat resultat.

Not 2 Förvaltningskostnader

	2016-12-31	2015-12-31
Personalkostnader och styrelsearvode	-4 242	-2 839
Arvode KPMG AB	-568	-231
Revisionsuppdrag	-210	-200
Andra uppdrag	-358	-31
Köpta tjänster	-2 624	-2 586
Administration	-1 391	-1 324
Internrevision	-449	-444
Risk	-189	-326
Ekonomi	-305	-243
Övriga tjänster	-290	-249
Övriga kostnader	-1 022	-1 462
	-8 456	-7 118

Not 3 Skatt

	2016-12-31	2015-12-31
Avkastningsskatt	-23 534	-57 357
Utländsk källskatt	2 565	-5 233
	-20 969	-62 590

Not 4 Aktier och andelar i koncernföretag

	2016-12-31	2015-12-31
Bokfört värde vid årets början	300 298	300 298
Bokfört värde vid årets slut	300 298	300 298

Koncernföretag	Organisationsnummer	Antal	Anskaffningsvärde	Eget kapital
Konsumentkooperationens pensionstiftelse Fastighet Stockholm AB	556810-7097	1 000	300 298	539 738

Bedömt marknadsvärde

Geografisk marknad	Typ av fastighet	Kontrakterad årshyra 1)	Driftsöverskott 2)	Direktavkastning 3)	Marknadsvärde	Marknadsvärde, kr/kvm 4)	Avkastningskrav 5)
Svealand	Bostäder	25 978	14 624	1,8%	808 100	43 231	1,4-2,3 %

1) Hyreskontrakt per 1 januari omräknat till helår

2) Driftsöverskott omräknat med hyreskontrakt per 1 januari.

3) Driftsöverskott omräknat med hyreskontrakt per 1 januari i förhållande till marknadsvärde

4) Marknadsvärde per kvm lokalarea (exkl garage)

5) Vid värderingarna tillämpade avkastningskrav

Värderingsantaganden, genomsnitt

Inflationsantagande År 1	1,5%
Kalkylränta restvärde	3,8%
Direktavkastningskrav restvärde	1,9%
Långsiktig vakansgrad	1,6%
Drift & Underhållskostnader År 1	504 kr/kvm
Investeringar År 1	27 kr/kvm
Marknadshyra (vid noll vakans)	1 416 kr/kvm

Not 5 Aktier och andelar i intressebolag

	2016-12-31	2015-12-31
Bokfört värde vid årets början	682 697	643 432
Återbetalning till ägarna	-57 800	-57 800
Resultatandel i Gyllenforsen Fastigheter KB	40 704	97 065
Bokfört värde vid årets slut	665 601	682 697

Intressebolag	Organisationsnummer	Antal	Anskaffningsvärde	Verkligt värde
Gyllenforsen Fastigheter KB	969640-2339	289 000	665 480	1 892 008
Gyllenforsen Förvaltning AB	556368-8745	1 000	121	121
Totalt Aktier och andelar i intressebolag			665 601	1 892 129

Not 6 Lån till koncernföretag

	2016-12-31	2015-12-31
Bokfört värde vid årets början	233 763	237 597
Betalning ränta lån	-	-3 834
	233 763	233 763

Not 7 Placeringsstillgångar

	2016-12-31	2015-12-31
Utländska marknadsnoterade aktier	4 709 900	4 177 798
Svenska marknadsnoterade aktier	3 035 840	2 860 618
Utländska onoterade aktier	61	56
Svenska onoterade aktier	2 922	-
Aktieterminer	748	1
Valutaterminer	12 868	34 605
Ränteterminer	47	-
Noterade aktiefonder	100 215	92 359
Obligationer och andra värdepapper	13 418 622	13 366 831
Bokfört värde vid årets slut	21 281 223	20 532 268
Marknadsvärde vid årets slut	21 281 223	20 532 268

Not 8 Lånefordringar

	2016-12-31	2015-12-31
Bokfört värde vid årets början	133	210
Reglerade fordringar	-9	-77
Bokfört värde vid årets slut	124	133

Not 9 Redovisat värde per kategori av finansiella instrument

	2016-12-31	2015-12-31
Finansiella tillgångar		
Innehas för handel	21 412 135	20 683 258
<i>varav aktiederivat</i>	748	1
<i>varav valutaderivat</i>	12 868	34 605
<i>varav räntederivat</i>	47	-
Lånefordringar och kundfordringar	1 067 807	1 235 424
Summa finansiella tillgångar	22 479 942	21 918 682
Finansiella skulder		
Innehas för handel	21 887	4 672
<i>varav aktiederivat</i>	696	1 130
<i>varav valutaderivat</i>	20 546	669
<i>varav räntederivat</i>	645	2 873
Övriga finansiella skulder	131 113	146 847
Summa finansiella skulder	153 000	151 519

I stiftelsen ingår derivattransaktioner med syfte att hantera aktie, valuta- och ränterisker. Stiftelsen tillämpar inte säkringsredovisning och samtliga derivatinstrument kategoriseras därför som "Finansiella tillgångar och finansiella skulder som innehas för handel". Derivatinstrument med positivt verkligt värde redovisas som tillgångar på raden "Placeringsstillgångar". Derivatinstrument med negativt verkligt värde redovisas som skulder på raden "övriga skulder".

Not 10 Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter

	2016-12-31	2015-12-31
Upplupna räntor	130 912	150 990
Sålda, ej likviderade värdepapper	139 760	148 088
Övriga fordringar	14 730	15 462
	285 402	314 540

Not 11 Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

	2016-12-31	2015-12-31
Upplupna sociala avgifter	63	61
Semesterreserv	116	41
Köpta, ej likviderade värdepapper	3 283	95 000
Övrigt	18 930	3 528
	22 392	98 630

Not 12 Ställda säkerheter

	2016-12-31	2015-12-31
Pant för derivatinstrument	123 044	141 022
	123 044	141 022

Not 13 Eventualförpliktelser

	2016-12-31	2015-12-31
	Inga	Inga

Not 14 Anställda och Personalkostnader

Verkställande direktören och en medarbetare har under året varit anställda i Pensionsstiftelsen. Dessutom har 27 medarbetare som tillhör den gemensamma kapitalförvaltningen, alternativa placeringar och ansvarsfullt ägande inom Folksam varit tillikaanställda i Pensionsstiftelsen. Personalkostnaderna för dessa medarbetare ingår i kostnaden för kapitalförvaltningen under året.

Principer för ersättning till ledande befattningshavare

Till styrelsens ledamöter utgår arvoden och sammanträdesersättningar enligt styrelsens beslut. Ersättning till verkställande direktören utgörs av grundlön, övriga förmåner och pension. Ingen rörlig ersättning utgår.

2016

Löner, ers. och övriga förmåner (tkr)	Grundlön/arvode	Rörlig ersättning	Övriga förmåner/ersättningar	Pensionskostnader	Sociala kostnader
Styrelsens ordförande	7	-	-	-	-
Styrelseledamöter	360	-	-	-	113
Verkställande direktören	1 295	-	7	699	409
Annette Tilljander	663	-	4	471	210
Katrin Röcklinger	632	-	3	228	199
Övriga anställda	607	-	8	216	193
Övriga kostnader	-	-	47	281	-
	2 269	-	62	1 196	715

2015

Löner, ers. och övriga förmåner (tkr)	Grundlön/arvode	Rörlig ersättning	Övriga förmåner/ersättningar	Pensionskostnader	Sociala kostnader
Styrelsens ordförande	-	-	-	-	-
Styrelseledamöter	318	-	-	-	100
Verkställande direktören	1 253	-	7	1 000	396
Övriga anställda	590	-	9	160	188
	2 161	-	16	1 160	684

Pension

Verkställande direktörens pensionsålder är 65 år. Pension utgår enligt gällande avtal. Utöver förmåner enligt lagen om allmän försäkring ska Pensionsstiftelsen bekosta pensionsförmåner för verkställande direktören motsvarande 30 procent av den årliga bruttolönen. För avgående verkställande direktör utgick pension enligt gällande kollektivavtal. Enligt avtal med vd utfäster Pensionsstiftelsen under anställningstiden en familjepension på totalt 5,1 miljoner kronor.

Uppsägning och avgångsvederlag

För verkställande direktören gäller en uppsägningstid på sex månader vid uppsägning från Pensionsstiftelsens sida. Även vid uppsägning från verkställande direktörens sida gäller en uppsägningstid på sex månader. Avgångsvederlag utgår för vd med 12 månadslöner.

Not 15 Händelser efter balansdagen

Inga väsentliga händelser har inträffat efter balansdagen.

Revisionsberättelse

Till styrelsen i Konsumentkooperationens pensionsstiftelse
org.nr 802001-8423

Rapport om årsredovisningen

Uttalanden

Vi har utfört en revision av årsredovisningen för Konsumentkooperationens pensionsstiftelse för år 2016.

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av stiftelsens finansiella ställning per den 31 december 2016 och av dess finansiella resultat för året enligt årsredovisningslagen. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Grund för uttalanden

Vi har utfört revisionen enligt International Standards on Auditing (ISA) och god revisionssed i Sverige. Vårt ansvar enligt dessa standarder beskrivs närmare i avsnittet Revisorns ansvar. Vi är oberoende i förhållande till stiftelsen enligt god revisorssed i Sverige och har i övrigt fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för att årsredovisningen upprättas och att den ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen. Styrelsen ansvarar även för den interna kontroll som den bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning som inte innehåller väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Vid upprättandet av årsredovisningen ansvarar styrelsen för bedömningen av stiftelsens förmåga att fortsätta verksamheten. Den upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om styrelsen avser att likvidera stiftelsen, upphöra med verksamheten eller inte har något realistiskt alternativ till att göra något av detta.

Revisorns ansvar

Våra mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen som helhet inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, och att lämna en revisionsberättelse som innehåller våra uttalanden. Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men ingen garanti för att en revision som utförs enligt ISA och god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller fel och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i årsredovisningen.

Som en del av en revision enligt ISA använder vi professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen.

Dessutom:

- identifierar och bedömer vi riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för våra uttalanden. Risker för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på fel, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfalskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.
- skaffar vi oss en förståelse av den del av stiftelsens interna kontroll som har betydelse för vår revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala oss om effektiviteten i den interna kontrollen.
- utvärderar vi lämpligheten i de revisionsprinciper som används och rimligheten i styrelsens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.
- drar vi en slutsats om lämpligheten i att styrelsen använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av årsredovisningen. Vi drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller förhållanden som kan leda till betydande tvivel om stiftelsens förmåga att fortsätta verksamheten. Om vi drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste vi i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i årsredovisningen om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om årsredovisningen. Våra slutsatser baseras på de revisionsbevis som inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att en stiftelse inte längre kan fortsätta verksamheten.
- utvärderar vi den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i årsredovisningen, däribland upplysningarna, och om årsredovisningen återger de underliggande transaktionerna och händelserna på ett sätt som ger en rättvisande bild.

Vi måste informera styrelsen om bland annat revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den. Vi måste också informera om betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland de eventuella betydande brister i den interna kontrollen som vi identifierat.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar

Uttalande

Utöver vår revision av årsredovisningen har vi även utfört en revision av styrelsens förvaltning för Konsumentkooperationens pensionsstiftelse år 2016.

Enligt vår uppfattning har styrelseledamöterna inte handlat i strid med tryggandelagen, årsredovisningslagen eller stadgarna.

Grund för uttalande

Vi har utfört revisionen enligt god revisions sed i Sverige. Vårt ansvar enligt denna beskrivs närmare i avsnittet Revisorns ansvar. Vi är oberoende i förhållande till stiftelsen enligt god revisors sed i Sverige och har i övrigt fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för vårt uttalande.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förvaltningen enligt tryggandelagen och stadgarna.

Revisorns ansvar

Vårt mål beträffande revisionen av förvaltningen, och därmed vårt uttalande, är att inhämta revisionsbevis för att med en rimlig grad av säkerhet kunna bedöma om någon styrelseledamot i något väsentligt avseende företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningsskyldighet mot stiftelsen eller om det finns skäl för entledigande.

Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisions sed i Sverige alltid kommer att upptäcka åtgärder eller försummelser som kan föranleda ersättningsskyldighet mot stiftelsen.

Som en del av en revision enligt god revisions sed i Sverige använder vi professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Granskningen av förvaltningen grundar sig främst på revisionen av räkenskaperna. Vilka tillkommande granskningsåtgärder som utförs baseras på vår professionella bedömning med utgångspunkt i risk och väsentlighet. Det innebär att vi fokuserar granskningen på sådana åtgärder, områden och förhållanden som är väsentliga för verksamheten och där avsteg och överträdelser skulle ha särskild betydelse för stiftelsens situation. Vi går igenom och prövar fattade beslut, beslutsunderlag, vidtagna åtgärder och andra förhållanden som är relevanta för vårt uttalande.

Stockholm den 15 mars 2017

KPMG AB

Gunilla Wernelind
Auktoriserad revisor

Konsumentkooperationens pensionsstiftelse

Postadress: 106 60 Stockholm   Telefon: 0771-960 960
Huvudkontor: Bohusgatan 14   Kundservice: 020-485 485
Webbplats: [folksam.se /arbetsgivare/pensionsstiftelsen](http://folksam.se/arbetsgivare/pensionsstiftelsen)